

Konferencja „Ludzie Katedry”,
Kielce, 15 września 2021 roku

DOI: 10.25951/8481

W 2021 r. obchodzona była 850. rocznica fundacji bazyliki katedralnej w Kielcach pod wezwaniem Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Kielcach oraz kapituły kolegiackiej. Z okazji tej rocznicy naukowcy, nie tylko związani ze środowiskiem kieleckim, przygotowali wiele wydarzeń naukowych, które miały uświetnić i upamiętnić to wydarzenie.

W maju 2021 r. w auli Wyższego Seminarium Duchownego w Kielcach odbyła się konferencja naukowa: „Katedra p.w. Wniebowzięcia NMP w Kielcach. 850-lecie istnienia”, którą zorganizowały Parafia Katedralna, Archiwum Diecezjalne, Instytut Historii Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach i Wyższe Seminarium Duchowne w Kielcach. Brało w niej udział kilkunastu referentów, przede wszystkim z Kielc, ale również z Krakowa czy Lublina. Pokłosiem tejże konferencji jest opublikowana przez Wydawnictwo Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach książka¹.

Kolejnym wydarzeniem upamiętniającym powstanie kieleckiej Katedry była zorganizowana przez Muzeum Historii Kielc konferencja pod tytułem „Ludzie Katedry”, która realizowana była w ramach projektu „Miasto w blasku kolegiaty”. Cykl wydarzeń organizowany był wspólnie z Muzeum Diecezjalnym, Parafią Katedralną oraz Uniwersytetem Jana Kochanowskiego w Kielcach i Uniwersytetem im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. W jego ramach zrealizowane były m.in. dwie wystawy *Splendor Cathedralis* w siedzibie Muzeum Historii Kielc oraz *Splendor Cathedralis. Skarbiec* w kieleckiej Katedrze oraz dwudniowa konferencja naukowa pod tytułem „Jak powstały Kielce? Nowe badania i nowe perspektywy”, która odbyła się w październiku 2021 r. współorganizowana przez: Muzeum Historii

¹ 850 lat Katedry pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Kielcach, red. B. Wojciechowska, T. Gocel, S. Konarska-Zimnicka, Kielce 2021.

Kielc, Muzeum Diecezjalne, Instytut Historii Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach i Wydział Historii Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Konferencja „Ludzie Katedry” odbyła się 15 września 2021 r. i otwarta została przez Grzegorza Maciągowskiego, dyrektora Muzeum Historii Kielc, w sali konferencyjnej Ośrodka Myśli Patriotycznej i Obywatelskiej w Kielcach. Podczas sesji zaplanowane zostało trzynaście wystąpień, których tematyka dotyczyła postaci powiązanych z kielecką kolegiatą, jednak z różnych przyczyn część z nich nie została wygłoszona.

Jako pierwszy referat zaprezentował ks. dr Andrzej Kwaśniewski z Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Wystąpienie dotyczyło kazań wygłoszonych przez kanoników kieleckich: Marcina Franciszka Jasińskiego i Mikołaja Szymborskiego, podczas uroczystości beatyfikacyjnych bł. Wincentego Kadłubka, które odbyły się w Jędrzejowie w 1765 r. Referent przybliżył zarówno postaci kaznodziejów, przeanalizował też zarówno treść kazań, jak i problemy związane z ich publikacją.

Następnym prelegentem był dr Marcin Janakowski z Instytutu Historii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. W referacie zatytułowanym: „Ludzie kolegiaty czy ludzie dworu? Kanonicy i prałaci kieleccy w czasach Zygmunta I Starego – próba studium prozopograficznego”, referent przeanalizował prawie 30 osób, które w tym okresie sprawowały tę godność. Analizie poddał ich pochodzenie społeczne, wykształcenie, przebieg wcześniejszych i późniejszych karier. Zwrócił uwagę na fakt, że znaczna ich część związana była z kancelarią królewską, a w związku z tym prebendy w kapitule kieleckiej były dla nich jedynie rodzajem wynagrodzenia, a obowiązki dworskie nie pozwalały im we właściwy sposób sprawować obowiązków duchownych. Co więcej, niejednokrotnie ich związek z Kielcami był jedynie nominalny.

W kolejnym referacie dr Paweł Kocańda z Instytutu Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego zaprezentował działalność biskupa krakowskiego Jana Muskaty jako fundatora obiektów obronno-rezydencjonalnych na ziemi sandomierskiej. Po zaznaczeniu kontrowersji związanych z osobą samego biskupa przedstawił jego działalność fundatorską w wyżej wspomnianym zakresie w Kielcach, Chęcinach, Wiślicy, Kunowie i Tarczku oraz kontrowersje związane ze skalą tych prac w świetle badań archeologicznych.

Weronika Nowak z Instytutu Historii Sztuki Uniwersytetu Jagiellońskiego zaprezentowała z kolei referat dotyczący funkcji kieleckiej kolegiaty w realiach działalności biskupstwa krakowskiego w okresie nowożytnym, zwracając uwagę na wzrost jej roli po soborze trydenckim. Skutkiem była działalność fundacyjna

kolejnych biskupów, w wyniku czego wygląd samej świątyni, jak i jej otoczenia uległy znaczącym zmianom.

Pierwszą część konferencji zakończył referat dr Piotra J. Starzyka z Kielc, który przygotował wystąpienie pod tytułem *Ksiądz Józef Jan Rogalli – prałat kustosz kolegiaty kieleckiej w latach 1724–1765*. Zaprezentował on aktywność kapitulną, gospodarczą, kapłańską oraz fundatorską omawianej postaci. Wykład rozpoczął się od ogólnego przybliżenia dzieciństwa i młodości prałata oraz ukazanie jego drogi do objęcia kolegiaty kieleckiej. Bardzo mocno akcentowana była rola Konstantego Felicjana Szaniawskiego, biskupa włocławskiego, który przyczynił się do dalszego rozwoju kariery duchownej Józefa Rogallego. Był on również ważną osobą w historii kościoła św. Wojciecha, ze względu na to, że w 1724 r. objął kustodię kielecką, przez co czuł się zobowiązany do utrzymania go w dobrym stanie. W trakcie wystąpienia referent przytoczył informacje o sporach sądowych kustosa, toczonych w sprawach majątkowych.

Drugą część konferencji rozpoczęło wystąpienie dr Grzegorza Liebrechta, poświęcone postaci kieleckiego biskupa Augustyna Łosińskiego. Postaci kontrowersyjnej, gdyż skonfliktowanej ze środowiskiem legionowym i z samym Józefem Piłsudskim. W opinii referenta konflikt ów negatywnie wpłynął na postrzeganie osoby biskupa już w okresie międzywojennym, co skutkowało przydaniem mu miana „rusofila” i w okresie późniejszym. Zapominano przy tym o jego zasługach na polu oświaty i działalności charytatywnej.

Kolejnym wystąpieniem była prezentacja dr Małgorzaty Doroz-Turek z Politechniki Świętokrzyskiej pod tytułem *Biskupi i architekci mający wpływ na formę architektoniczną kieleckiej katedry od stuleci*. Prezentacja była urozmaicona licznymi ilustracjami. Autorka przedstawiła zmiany, jakim ulegała budowla na przestrzeni wieków ze szczególnym uwzględnieniem przemian, jakie nastąpiły w XIX w. Przekazała również informacje na temat prowadzonych w XX w. wykopalisk archeologicznych, które wpłynęły na współczesny stan wiedzy o tej budowli i jej historii.

Dariusz Kalina z kolei przybliżył uczestnikom konferencji postać kanonika Macieja Obłąkowicza (Obłomkowicza), którego nagrobek znajduje się w kieleckiej katedrze. Postać kanonika stała się dla referenta tłem do rozważań na temat wątpliwości związanych z kształtem miasta i lokalizacji poszczególnych jego części. Podkreślił również zasługi kanonika dla inwestycji, jakie poczyniono w Kielcach w XVII w.

Kolejny prelegent, dr Piotr Kardyś, wystąpienie poświęcił kustoszowi kieleckiemu Zygmuntowi z Jakubkowic. Przedstawił on wątpliwości związane z pocho-

dzeniem i nazwiskiem tej osoby, a także przebieg jego kariery urzędniczej i dyplomatycznej. Referent podkreślił, że związki bohatera jego referatu z Kielcami były raczej formalne, a w mieście bywał tylko w czasie pobytu tu biskupa krakowskiego jako członek jego świty. Przekonuje to po raz kolejny, że związki z Kielcami osób, których godności miały w nazwie przymiotnik „kielecki”, mogły być nader luźne i wiązały się z pobieraniem benefitów związanych z byciem członkiem kieleckiej kapituły.

Trzecią część konferencji rozpoczęło odczytanie przez Krzysztofa Myślińskiego referatu dr Barbary Gawędzkiej z Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, która niestety nie mogła osobiście uczestniczyć w konferencji. Referat ów poświęcony był osobie Wilhelma Giersza – budowniczego województwa krakowskiego w latach dwudziestych XIX w. Wskazano również na wpływ bohatera odczytu nie tylko na zmiany, jakie zaszły w otoczeniu katedry, lecz także w całym mieście.

Kolejne wystąpienie, zatytułowane *Ksiądz Józef Rogalli – fundator kościoła św. Wojciecha*, przygotował Leszek Dziedzic z Muzeum Historii Kielc. Prelegent w czasie wystąpienia przybliżył historię pierwszej, drewnianej świątyni, która została rozebrana w 1762 r. Fundatorem kościoła murowanego był ksiądz Józef Rogalli, kustosz kolegiaty kieleckiej. Wybudowany został on w latach 1762–1763. Wygląd tej świątyni rekonstruuje inwentarze z 1791 i plany architektoniczne z 1826 r. W 1885 r. po przebudowie powstała świątynia, która (z nieznacznymi zmianami) zachowała się do dziś. Po krótkim omówieniu historii związanej z przebudową kościoła św. Wojciecha prelegent przeszedł do przedstawienia postaci fundatora kościoła kustosa kapituły kieleckiej Józefa Rogallego. Stał się on człowiekiem bardzo zamożnym, stanowisko kustosa było jednym z wyżej uposażonych w kapitułach, a co warto podkreślić, kapituła kielecka była jedną z najlepiej uposażonych w całej diecezji krakowskiej. Ze wszystkich dokonań Rogallego w pamięci kielczan zachowała się jedynie jego fundacja kościoła św. Wojciecha. Sam Józef Rogalli nie uważał fundacji świątyni za jego najważniejsze dokonanie.

Ostatnim referentem był Krzysztof Myśliński z Muzeum Historii Kielc. Przedstawił on referat pod tytułem *Ksiądz Józef Ćwikliński, organizator „Fabricae ecclesiae” w parafii katedralnej*. Prelegent opowiedział w czasie wykładu, który wzbogacały zdjęcia, o biografii księdza Józefa Ćwiklińskiego (1817–1894) i jego działalności fundacyjnej. Ukończył on gimnazjum rządowe i seminarium duchowne w Kielcach. W 1840 r. został wikariuszem kolegiaty kieleckiej, a w 1874 kanonikiem kieleckim, następnie kanonikiem honorowym i prałatem-kustoszem w Kielcach. Po włączeniu się w ruch narodowy został aresztowany i przebywał

w Cytadeli Warszawskiej. Po zwolnieniu z Cytadeli, zaangażował się w życie społeczne Kielc. Walczył z powszechnym pijaństwem i znęcaniem się nad zwierzętami. Po jego śmierci powstały poświęcone mu trzy epitafia: w katedrze w Kielcach, w kościele św. Wojciecha w Kielcach i w kościele w Chęcinach.

Prelegent przedstawił działalność fundacyjną księdza Józefa Ćwiklińskiego. Wspomnił on o sprawozdaniu napisanym przez Ćwiklińskiego pod koniec jego życia pod tytułem *Sprawozdanie z moich zajęć i czynności które spełniałem z całym poświęceniem, obok obowiązków parafialnych, dla dobra i ozdoby Kościołów oraz Kaplic po wsiach nowo zbudowanych*, które dotyczyło prac, jakich dokonał w kościołach kieleckich i w okolicznych wsiach w czasie 43 lat kapłaństwa. Podkreślił również działalność księdza Ćwiklińskiego na rzecz kościoła św. Wojciecha w XIX w., który został przebudowany z jego polecenia w 1885 r.

Ostatnią częścią spotkania po wysłuchaniu wszystkich referatów była dyskusja, w czasie której prelegenci odpowiadali na pytania osób obecnych na sali. W jej trakcie prof. Krzysztof Bracha zwrócił uwagę na potrzebę reinterpretacji pierwotnego kształtu kieleckiej świątyni, a także na interesujące wątki związane z interpretacjami lingwistycznymi zawartymi w referacie Dariusza Kaliny. Wokół tego wątku rozwinęła się dłuższa dyskusja dotycząca tej kwestii. Krzysztof Myśliński z kolei, nawiązując do treści referatów i z związanej z nimi dyskusji, zaznaczył potrzebę dalszych badań nad sztuką kamieniarską i rzeźbiarską w regionie.

Omawiana konferencja stanowiła ważny, ale nie jedyny element obchodów rocznicowych. W październiku 2021 r. odbyła się zorganizowana przez Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach i Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu konferencja dotycząca początków Kielc, a także druga edycja festiwalu muzyki dawnej. Umowna – jak zaznaczył prof. Bracha – rocznica narodzin miasta zyskała więc należytą oprawę. Stała się ona kanwą do interesujących wydarzeń naukowych i popularyzatorskich, w trakcie których nie tylko zaprezentowano wyniki najnowszych badań, lecz także postawiono ważne postulaty badawcze.

Karolina Lisowska – studentka, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

ORCID: 0000-0001-6623-2929

Klaudia Strojwąg – studentka, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

ORCID: 0000-0003-4852-1385

O autorkach:

Karolina Lisowska – studentka, Instytut Historii Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach.

Zainteresowania badawcze: kultura duchowa Słowian, demonologia słowiańska, postać diabła w wierzeniach ludu polskiego, medycyna średniowieczna, procesy o czary na terenie Rzeczypospolitej od XVI do XVIII w.

e-mail: karolina.lisowska.com@wp.pl

Klaudia Strojwąg – studentka, Instytut Historii Uniwersytetu Jana Kochanowskiego.

Zainteresowania naukowe: życie codzienne w XVI–XVIII w., historia kobiet i rodziny w dobie staropolskiej, medycyna w XVI–XVIII w., staropolskie tradycje i obyczaje rodzinne.

e-mail: klaudia521@vp.pl